

RUDAR

... Glasilo slovenskih rudarjev ...

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravn. je v Trbovljah na Štajerskem.

Rudarji pozor!

Petega junija se je razglasil zakon, ki novo ureja izplačevanje mezd v rudništvu; zakon stopi v veljavo torej 5. oktobra t. l. Zakon je samo neznaten socialnopolitičen napredek, ker se meščanska večina državnega zbora vedno na vse kriplje trudi, da poslabša socialno-demokratske predloge. Ampak rudniškemu podjetniku je še to malo preveč. Po stari navadi bodo poskusili vse možno, da se ognejo temu zakonu in ga napravijo za rudarje brez vrednosti. Zategadelj morajo rudarji natanko paziti, da se bo zakon tudi izvrševal.

Opozoriti hočemo na nekatera najvažnejša določila. Od 5. oktobra naprej morajo na vseh avstrijskih rudnikih izginiti polmesečna in enomesečna izplačevanja mezd. Zakon zahteva, v kolikor je bila dotlej daljša izplačevalna doba mezd, da se morajo delavci odslej vsaj vsakih 14 dni izplačevati. Leto mora izkazati torej najmanj 26 mezdnih izplačevanj. Kjer obstojajo krajši roki za izplačevanje mezd, se pod nobenimi pogoji ne smejo podaljšati. Čas, ki se porabi za izplačevanje, se mora vračunati v redno šiftovo dobo. Zlasti važno pa je naslednje določilo: Razsvetlavo in orodje mora rudniški podjetnik brezplačno preskrbeti. To postavno določilo je povsem jasno in razločno in mu ni treba nadaljne razlage.

Ampak kapitalistični rudniški gospodje se že pripravljajo na zvit atentat. Hočejo, da delavci še nadalje plačujejo razsvetlavo in orodje, za to pa jim hočejo dati par vinarjev ne-kakšne odškodnine. To pa bi bilo hudo kršenje zakona na škodo rudarjev, zakaj jasno in odločno pravi zakon: »Razsvetlavo in orodje mora rudniški podjetnik sam brezplačno preskrbeti.« In pri tem mora ostati.

Opozorjamo rudarje zategadelj že sedaj na to okoliščino, ker ni izključeno, da rudniški gospodje v najkrajšem času stopijo s svojimi naklepi proti rudarjem, oziroma proti zakonu na plan. Toda rudarji in zlasti njih zaupniki so zakonito opravičeni, da z vso odločnostjo zavrnejo vse te nakane in jih sporoče tajnikom »Unije rudarjev v Avstriji«.

Novi mezdni zakon za rudništvo.

Dne 5. junija 1912 je zagledalo beli dan besedilo v poslanski zbornici sklenjenega zakona o izplačevanju mezd v rudništvu. V naslednjem podajemo prevod tega zakona:

107.

Zakon z dne 17. maja 1912,

ki se tiče izpremembe splošnega rudniškega zakona z dne 23. maja 1854 o uravnavi izplačevanja mezd pri rudništvu.

V soglasju z obema hišama odrejam naslednje:

Člen I.

§ 206 se nadomesti z naslednjo določbo:

§ 206.

Rudniški podjetnik je zavezan, da plača svojim paznikom plačo najmanj vsak mesec in svojim delavcem najmanj vsakih štirinajst dni; kjer so krajši roki za izplačevanje mezd, se ne smejo podaljšati. Pri izstopu iz službe se mora plača takoj izplačati. Dneve, ob katerih se mezda redno izplačuje, se mora določiti v službenem redu.

Zaradi zahtev, katere ima staviti rudniški podjetnik ali kdo tretji na paznika ali delavca, se izstop iz službe ne sme odreči.

§ 206 a.

Mezda se mora izplačati v gotovem denarju.

Odrzki od plače so dovoljeni le v toliko, kolikor so predpisani v službenem redu ali jih dovoljujejo posebni zakoni.

Razsvetlavo in orodje mora rudniški podjetnik sam brezplačno preskrbeti svojim delavcem; za škodo na teh delovnih sredstvih jamči delavec samo v slučaju lastne krivde.

Razstrelila in druga delovna sredstva, katere preskrbi rudniški podjetnik delavcem proti vračnanju v plačo, se ne smejo prodajati dražje, kakor za lastno ceno. Množina in cena zaračunanih razstrelil in drugih delovnih sredstev se morajo delavcem dati na znanje za vsako mezdno dobo v izkazu zaslužka.

§ 206 b.

Za izplačevanje mezd potrebni čas se mora vračunati v redno šiftovo dobo.

V 'gostilniških in točilnih prostorih se ne sme izplačevati mezde.

§ 106 c.

Če se dožene uspeh dela v svrhu izračunavanja mezd iz števila in prostornine vozičev (huntov), tedaj se mora prostornina trajno vidno določiti na voziču, razen če se uporabljajo voziči z enako prostornino. Če pa se uporabljajo voziči z enako prostornino, tedaj zadostuje, da se prostornina naznani delavstvu z razglasom.

Če se določi uspeh dela iz teže naloženih vozičkov, tedaj se mora določiti teža slehnega praznega vozička pred začetkom porabe in pozneje enkrat vnovič v vsakem obratnem letu in se mora, v kolikor se ne porablja voziči z približno enako težo, trajno označiti na vidnem kraju vozičev. Če se porablja voziči s približno enako težo, tedaj zadostuje, da se njih povprečna prazna teža javno naznani delavstvu z razglasom po vsaki določitvi.

§ 206 d.

Če so voziči nezadostno ali proti predpisom obloženi, tedaj se mora njih vsebina, v kolikor se vjema s predpisi, vračunati pri določitvi plače.

Člen II.

§ 248 splošnega rudarskega zakona v členu II. zakona z dne 3. maja 1896. se nadomesti z naslednjo določbo:

§ 248.

Rudniški podjetniki, ki prekršijo določila §§ 206 do 206 d, se kaznujejo z globo 20 do 1000 kron.

Globi 10 do 100 K zapade rudniški podjetnik za vsakega rudarja, ki ga je sprejel v delo brez v § 208 predpisanega odvratnega izkaza.

Člen III.

Ta zakon stopi v veljavo štiri mesece po njega razglasitvi. Obenem stopi izven veljave zakon z dne 3. maja 1896, drž. zak. št. 75.

Člen IV.

Izvršitev tega zakona je poverjena Mojemu ministru za javna dela.

Dunaj, 17. maja 1912.

Franc Jožef m. p.

Stürgkh m. p.

Trnka m. p.

*

Kakor smo že omenili, stopi zakon v veljavo 5. oktobra letos. Omenimo naj ra-

zen važnih določil, ki smo na nje opozorili rudarje v prvem članku, še naslednje: Razstrelila podjetnik ne sme dražje prodajati kakor jih je sam kupil. Čas za izplačevanje se vračuna v delovni čas. Nadalje ima zakon važna določila o določitvi mezde po vozičih.

Sploh naj rudarji, zlasti zaupniki, pazno prebera ta določila!

Volitve v razsodišče bratovskih skladnic za celjski revir.

Ker je perijoda delavskih prisednikov pri razsodišču bratovskih skladnic v okrožju c. kr. rudniškega revirnega urada v Celju potekla, je ukrenil navedeni revirni urad, da so se pretečenega tedna vršile nove volitve. V celem pridejo štiri bratovske skladnice v poštev, namreč združena bratovska skladnica v Trbovljah, spodnje štajerska bratovska skladnica, ki ima svoj sedež v Celju, potem bratovski skladnici v Štorah in Mislinjah. Vsaka izmed teh bratovskih skladnic ima po en glas. Ukrep glede na volitve se je izvršil od strani rudniškega urada popolnoma tajno, mogoče tudi za to, da ne bo rudarsko tajništvo za te volitve zvedelo. Ali ima rudniški urad kak interes na tem, da za take stvari rudarsko tajništvo ne zve nevemo. Toliko pa vemo, da je tajništvo za volitve pravočasno zaznalo ter da je tudi pravočasno ukrenilo vse, da so izpadle tako, da se sicer upravam rudnikov izid bogvekdaj ne dopade, tem boljši je pa za rudarje.

Gospodje pri upravah najraje vidijo, da se izvolijo za funkcije kakor na primer za prisednike pri razsodišču delavci, ki so od rudniških uprav odvisni, ker dobro vedo, da delavski prisednik, ki je odvisen od ene izmed prizadetih uprav ne more, ako se ne noče gospodi zameriti, zagovarjati in zastopati ter soditi tako, kakor bi bilo treba za one rudarje, ki iščejo pri razsodišču svojih pravic. Z ozirom na to je rudarsko tajništvo predlagalo načelnikstvu omenjenih bratovskih skladnic, naj volijo pri svojih sejah delavske zaupnike, ki lahko tudi v navzočnosti gospodov ravnateljev povedo brez strahu svoje mnenje. Predlagalo je, naj se izvoli za prisednika sodrug Sitter v Trbovljah in za prisednikovega namestnika sodrug Malovrh v Hrastniku.

Dasi so delavski člani načelstva spodnje štajerske združene bratovske skladnice smatrali za potrebno pokazati nekaj lokalni patriotizem, kar bi bili, ako bi šlo po njihovem, pozneje čisto gotovo bitko obžalovali, so delavski člani načelstev vseh treh ostalih bratovskih skladnic složno volili po nasvetu rudarskega tajništva.

Izvoljena sta torej za prihodnjo perijodo razsodišča sodrug Sitter za prisednika, sodrug Malovrh pa za prisednikovega namestnika.

Tovariše pri spodnje štajerski združeni bratovski skladnici prijateljsko svarimo prihodnjič, naj ne bi ukrepali stvari samo z lokalnega stališča, temveč naj bi imeli vbodoče pred očmi, da se morajo ukrepati reči, ki se tičejo vseh v revirju vposlenih rudarjev složno, skupno v prid vseh prizadetih rudarjev. Že dejstvo, da posamezni ravnatelji kakor na primer v Trbovljah vprašujejo, zakaj se ne volijo delavci, ki so vposleni v rudnikih, nam jasno dokazuje, da želi gospoda imeti v razsodišču ljudi, ki so od te gospode gospodarsko odvisni, kateri morajo, ako nočejo riskirati dela in zaslužka, plesati tako, kakor jim gospodje žvižgajo. Prosimo vas, kako

naj spregovori delavski prisednik kako ostro in pravično besedo, ako sedi nasproti njemu slučajno njegov ravnatelj? Če pa ni poleg ravnatelja tedaj mu to poroče.

Vrhu tega ne smemo prezreti, da uprave rudnikov najraje vidijo, da se ne da oziroma ne pripozna nobenemu delavcu, ki mora tožiti, nič, ker so večinoma vse bratovske skladnice pasivne; oni skušajo to pasivnost kolikor se le da zmanjšati, da ne bi jim bilo treba poseči v žep in žrtvovati za delno pokritje primanjkljaja. Iz teh vzrokov se skušajo otestiti kjer se le da takih delavcev, ki jim sicer po vsej pravici gre provizija.

To naj si prizadeti tovariši zapomnijo in naj ne delajo prihodnjič nobenih „ekstravurštov“, kajti kar gre po želji gospodarjev, je v kvar delavcem in kar gospodarji radi vidijo, je delavcem v škodo.

Papež zoper krščansko socialno strokovno gibanje.

Že dolgo so napovedovali, da poseže papež v razbeljeno razmerje med klerikalnimi delavskimi organizacijami na Nemškem: med katoliškimi delavskimi društvi (s sedežem v Berlinu) in med krščanskimi strokovnimi organizacijami (s sedežem v Kelmorajnu). To se je zgodilo o binkošti na zborovanju zveze katoliških delavskih društev; papež je poslal župniku Beyerju, voditelju katoliškega delavskega gibanja, pismo sledeče vsebine:

»Poznam vaša načela in stremjenja in predvsem tudi difference med vašo organizacijo in drugimi. Vas hvalim, vas odobravam in priznavam in z vsemi silami si prizadevam, da si vsi osvoje vaša načela. Drugih ne odobravam. Ne preklinjam jih. Zakaj preklinjanje ni moja stvar; ampak njih načel, ki so kriva, ne morem priznati.

Če se gospodarska stran življenja odloči od religije, da leta ne prešinja vsega človeka in vse organizacije, nastopijo žalostne posledice. Če se religija izključi od določnega življenskega delovanja n. pr. od gospodarskega prizadevanja, bo kmalu izključena tudi od drugih vprašanj, ki se dotikajo praktičnega življenja in tako pridemo kmalu in po bližnici do brezverstva, t. j. do zanižanja verstva. Zato ne morem odobravati takih organizacij.

Tudi ni mogoče individua, poedinega člana odločiti od organizacije, češ da so posamezni člani podrejeni cerkveni avtoriteti, nikakor pa ne organizacija kot taka: to je popolnoma krivo, nevzdržno in se ne da misliti. Cerkev ima ukazovati tudi organizacijam.

Povej svojim prijateljem in dragim delavcem: Sveti oče odobrava njih stremjenja v vsem in soglaša z Vami in želi živo, da bi vse ostale delavske organizacije soglašale z vami. Hočem, da vsem načelnikom in članom poveš, da jim papež podeljuje iz vsega srca svoj blagoslov, in jih prosim, da enako kakor doslej tudi znanprej delujejo ne le za pozemski, temveč tudi za duhovni blagor delavcev.

Da papež z drugimi organizacijami nima v smislih modernih, na stališču razrednega boja slonečih strokovnih društev, ni treba na dolgo in široko razlagati. Z besedo »druge organizacije« meri papež na krščanska strokovna društva, kar je takoj jasno, če pomislimo, da so papeževe besede odgovor na adresu, ki so jo katoliška delavska društva odposlala na papeža. Ta адреса je prozorna denunciacija krščanskih strokovnih društev; v njej proglašajo organizacija katoliških delavskih društev:

»Zametava načelo, da je delo in gospodarsko življenje smatrati za »čisto gospodarska« pojava in da se trgata iz zveze z nadnaravnim življenjem in iz zveze z Bogom in poslednjim smotrom... Z okrožnico Rerum novarum zametava zlasti naziranje, da obstoja med stanom delodajalcev in delavcev naravno nasprotje; z navedeno okrožnico priznava, da sta oba stanova drug na drugega navezana in od narave poklicana na mirno sodelovanje.

Ravno zaradi tega mirnega sodelovanja pa je naša zveza predmet najhujših napadov od strani vseh delavskih zvez, ki snujejo svoje upe zlasti na gospodarski boj. Zveza katoli-

ških delavskih društev stremi po družabnem miru in je zatorej eminentno državo ohranjajoča sila, trdnjava zoper prevrat in trdna opora družabnega reda in državne avtoritete.

Kakor je zveza katoliških delavskih društev zgrajena po navodilih cerkve popolnoma na religiji in uresničuje verske nauke v praktičnem življenju, prav tako izjavlja, da so njeni poedini člani, kakor tudi po izboljšanju meznega in delovnega razmerja stremeče strokovne organizacije kot take v verskih in nravnih vprašanjih podrejene oni instanci, ki jo je Bog sam postavil za čuvarico svojega zakona in sicer za javno življenje. Jasno in očitno priznava zveza za vse svoje delovanje avtoriteto svete stolice in od Boga postavljenih pastirjev cerkve, dobro vedoč, da je ves blagor in izveličanje poedincev kakor vse človeške družbe dosegljiv le v zvezi z ono avtoriteto, ki jo je Bog postavil za označevanje svojega zakona.

Zaradi tega trojnega pravila pobijajo zvezo od mnogih strani, zlasti oni, ki uče, da prizadevanja po izboljšanju meznega in delovnega razmerja kot čisto gospodarski pojavi niso v nobeni zvezi z religijo in da organizacije, ki zasledujejo ta stremjenja, niso podrejene cerkveni jurisdikciji.

Kdor količjakozna nemške razmere, uvidi prvi trenutek, da je v tej katoliški adresi vse polno bodečih osti zoper krščansko strokovno organizacijo in da papež popolnoma soglaša z denuncianti.

Papeževo pisanje je precej kislo jabolko za klerikalni centrum (ki se prav močno ozira in naslanja na krščanska strokovna društva) — z barvo mora na dan, pokazati mora, kar je v resnici: da je politična garda katoliške hierarhije, ki sprejema svoja navodila od škofov. Krščanska strokovna društva se morajo preustrojiti v katoliška delavska društva, ki nekatoličanov ne smejo sprejemati, ki so celo v lastnih delavskih zadevah oropana sleherne samostojnosti in ki ne smejo voditi nobenega gospodarskega boja več, ki ni po godu duhovščini. Katoliški delavci so kakor otroci, ki se po papežkem ukazu sami brez duhovske pestunje nikamor ganiti ne smejo. Napačno bi bilo pričakovati vsled pomnožitve škofovske oblasti, vsled degradacije centra na konfesionalno stranko, na generalno agenturo papežstva na Nemškem, ki izvršuje natančno navodila svojega rimskega gospodarja, napačno bi bilo vsled tega pričakovati nov razkol med oblastniki na Nemškem. Saj ni protestantizem v, socialnem pogledu nič manj nazadnjaški nego katoličanstvo rimske kurije. Narobe! Srca vseh izkoriščevalcev, katoliških in protestantovskih, bodo utripala glasneje in hvalila papeža, da je strl poslednje samostojnost krščanske strokovne organizacije in ji odvzel vso sposobnost za obrambo delavskih interesov.

Ampak papežev korak je značilen še v drugem oziru: prodirajočo moč kapitalizma kaže, ki se poslužuje najkompliciranejših sredstev za utrditev svoje vlade. Amerikanski trusti si kupujejo sodnike in upravo, plačujejo udane politike, ustanavljajo cerkve in univerze, snujejo sekte in financirajo duhovščino. In nič drugega ni v Evropi! Le da ima kapitalizem na evropskem kontinentu na razpolago celo vrsto mogočnih ideologij, da ž njimi podkrepi svojo oblast. Mogoče da rimski škof ni provizionar zlate internacionale, ki dobro plačuje in hudo kaznuje že na zemlji. Mogoče da si — zapreden v srednjeveške, s plesnobo pokrite, po trohnbodi dišeče nazore svoje cerkve — celo domišlja, da sledi le božjim poveljem, če onemogočuje katoliškemu delavstvu težek boj za obrambo interesov. V resnici služi ta ideologija izkoriščevalnim interesom velikega kapitala in namestnik božji je v vsej svoji slavi nazadnje le orodje kapitalizma.

Klerikalna demagogija je vsled odkrite papeževe besede v hudih škripcih: delavske organizacije potrebuje kakor lačni kruha. Ampak »svetemu očetu« se ne more ustavljati. Rešpekt pred Petrovim naslednikom zabranjuje klerikalcem slednji odpor proti papeževi sodbi. To je ena! Druga je pa ta, da so papeževe besede tako resnične, da jim vsa klerikalna dialektika ne more do živga. Krščanska strokovna organizacija se nam zdi kakor gorak led, kakor leseno železo, zakaj klerikalizem in strokovna or-

ganizacija sta kakor voda in ogenj. Strokovna organizacija je organ delavske požljivosti, proletarskega stremjenja po samostojnosti; krščanstvo pa terja od delavca skromnost, pohlevnost. Strokovna organizacija se vojskuje zoper izkoriščanje in zatiranje, krščanstvo blagoslovlja sedanji družabni red. Klerikalizem ustanavlja krščansko strokovno organizacijo za delavce, ki še niso socialisti, ki pa so že izprideni kristjani. V njej igrajo strokovno gibanje, delavske boje — kar je v resničnih strokovnih organizacijah krvava resnoba, je tu le igrača in slepilo, ki traja, dokler je varane žrtve ne pregledajo. Temu švindlu napravlja papež kraj in konec z jasno svojo izjavo, da se krščanstvo ne vjema s strokovnimi boji. Odtod velikanska zadrega v klerikalnih vrstah!

Karl Kautsky:

Politični boj.

Časi so stavili politični boj v nasprotje z gospodarskim in označili za potrebno, da se proletariat enostransko posveti samo enemu ali drugemu. V resnici se obadva ne smeta ločiti drug od drugega. Gospodarski boj potrebuje zgoraj omenjenih političnih pravic, ki pa ne padejo z neba, ampak je treba najodločnejšega političnega dela, da se dosežejo in ohranijo. Politični boj sam pa je v zadnji vrsti tudi gospodarski boj, pogosto je naravnost gospodarski boj, n. pr. v carinskih, delavskovarstvenih in podobnih zadevah. Politični boj je samo posebna, najobsežnejša in pogosto tudi najkorenitejša oblika gospodarskega boja.

Ne le zakoni, ki se naravnost posebno tičejo delavskega razreda, tudi velika množica drugih zakonov se tiče več ali manj njega interesov. Kakor vsak drug razred mora zato tudi delavski razred stremeti po politični moči in po političnem vplivu, za tem, da si podloži državno oblast.

Za to sta v moderni državi dve poti: prvič osebno vplivanje na poglavarja države. To je bila in je v absolutistično vladanih državah edina možnost vplivanja na državno upravo. Osebno vplivanje je v interesu tistih razredov, ki imajo osebno dostop do državnega poglavarja in si lahko pridobijo njega osebno naklonjenost, ga napravijo odvisnega od sebe ali pa se mu izkažejo koristne. Ti razredi, dvorno plemstvo, višja duhovščina, dostojanstveniki armade in birokracije, slednjič tudi veliki dajatelji kredita, gospodje visoke finance, so zategadelj naravni branitelji absolutne vladne oblike.

Vsi drugi razredi prebivalstva morejo v moderni veliki državi samo s pomočjo od njih izvoljenega parlamenta dobiti vpliv na državno upravo, s pomočjo parlamenta, ki določi pogoje, pod katerimi so razredi, ki jih zastopa, voljni dovoliti potrebne prispevke prebivalstva za državne potrebščine. Pravica in možnost, da se odrečejo davki, je podlaga, iz katere so se razvile pravice, da se dovoli ali odklonijo zakoni in se strmoglavijo ministrstva, pravice, ki jih mora imeti vsak parlament, če hoče v resnici zaslužiti to ime, ki hoče biti več kot, kakor pravijo, figovo pero absolutizma.

Direktno zakonodajo potom ljudstva pustimo tu lahko na strani; vsaj v moderni državi — in na tem mestu obravnavamo izključno o tej — ne more pogrešati parlamenta, k večjemu če v posamičnih slučajih poleg njega demokracija je, da bi pazila na državno upravo in da bi oskrbovala direktna ljudska zakonodaja vso državno zakonodajo, in prav tako nemogoče je, da bi pazila na državno upravo in jo v potrebi vodila. Dokler obstoja moderna velika država, bo težišče političnega delovanja vedno v njenem parlamentu.

Zadnja konsekvence parlamentarizma je parlamentarna republika; precej vseeno je, ali pridržijo parlamentarna republika kraljestvo še za okrasek, kakor delajo Angleži, ali ne. V resnici pride v resnično parlamentarno vladani deželi državna uprava v popolno odvisnost od parlamenta, ki ima v roki denarno vrečo, to se pravi dušo moderne države in vsakega modernega podjetja. Kralj brez denarja je dandanes še na slabšem kakor kralj brez dežele.

Teženje vseh razredov, ki razvijajo krepko samostojno politično življenje in ki imajo upanja, da bi z osebnim vplivanjem na poglavarja države hitreje dospeli do cilja gre v moderni državi deloma za tem, da pomnože moč parlamenta, deloma za tem, da pomnože svojo moč v parlamentu. Moč parlamenta je odvisna od moči in poguma razredov, ki stoje za njim, ter od moči in poguma razredov, katerim hoče vsiliti svojo voljo. Moč razreda v parlamentu je odvisna v prvi vrsti od oblike volilne pravice. Razredi, ki nimajo volilne pravice, seveda ne morejo biti zastopani v parlamentu. Potem pa je odvisna od moči in vpliva, ki ga ima ta razred na kroge volilcev, in slednjič je odvisna od nadarjenosti dotičnega razreda za parlamentarno delovanje.

Prve točke niso potrebne pojasniti, samo zadnji hočemo posvetiti nekaj besed. Parlamentarno delovanje ni stvar slehernega človeka. Za predpogoj mora imeti gotovo spretnost, ki se da pridobiti samo z daljšo, zlasti govorniškim delovanjem v javnosti. Nadalje je potrebno za parlamentarno delovanje širše obzorje, pogled, ki je zmožen, da spoznava vprašanja splošnega narodnega in mednarodnega pomena. Kmečko prebivalstvo in prav tako večji del malomeščanskega nima teh predpogojev za udeležbo parlamentarnega življenja. Videli smo, da te razrede popolnoma izčrpa njih poklicno delo. Delo pa jih osami, loči drugega od drugega, omeji občevanje vsakega na majhen krog. Njih obzorje mora biti silno omejeno, tudi vprašanja najsplošnejšega pomena merijo z merilom osebnih ali k večjemu krajevnih, trenutnih potrebščin. Njih življenske razmere ne ovirajo le razvoja parlamentarnih politikov med njimi, ampak ovirajo tudi, da bi se ti razredi strnili v krepke narodne stranke, obsegajoče razred v okolišju vsega naroda. Pač pa tvorijo neskladne, od trenutnih razpoloženj odvisne množice, ki niso samo nezmožne, da bi poslale zastopnike iz lastnega razreda v parlament, ampak so tudi nezmožne, da bi imele izvoljene može pod ostrim nadzorstvom. Rokodelci ali celo pristen kmet v parlamentu je bela vrana. Če hočejo biti kmetje in malomeščani zastopani v parlamentu, potem ne volijo sebi enakega, ampak advokata ali profesorja, če so liberalni; če pa so konservativni, volijo veleposestnika, duhovnika ali višjega uradnika. Jasno je, da tak poslanec ni najbolj pravi zastopnik rokodelskih ali kmečkih interesov, čeprav ima poštene namene. Toda zelo pogosto niti nima poštenih namenov. Kadar že sedi v parlamentu, lahko stori, kar hoče; njegovi volilci nimajo nikakih sredstev, da bi vplivali nanj. K večjemu pri prihodnji volitvi izdajalca lahko strmoglavijo — da izvolijo drugega izdajalca.

Ni čuda, da kmetje in malomeščani slabo mislijo o parlamentarizmu. Drugače je z buržvazijo, ki ima na izbero vsa materialna in duševna sredstva, da sama varuje svoje interese pri volilnih bojih v parlamentu. Ne razpolaga le z zadostnimi denarnimi sredstvi, v svojih vrstah ima tudi veliko število izobražencev, mož s svetovnim obzorjem, mož, ki so vajeni upravljati velike družabne organizacije, mož, ki so si ustvarili poklic iz poznanja zakonov in iz govornišva: odvokate in profesorje. Noben drug razred je doslej v tem ni dohitel; zategadelj je do najzadnjega časa obvladala parlamente, parlamentarizem se je pokzal za njenemu bistvu najprimernejše in najuspešnejše sredstvo, da ji zagotovi gospodstvo v državi in ji napravi moč spodnjih razredov politično uslužno.

Radikalni malomeščan, ki bi rad napravil kapitalizmu kraj in konec, zategadelj rad vidi v parlamentarizmu glaven vzrok, ki vdrzuje in ovekovečuje hlapčevstvo spodnjih razredov. Nič noče slišati o njem in je uverjen, da se da doseči padec buržvazije samo s popolno ločitvijo od parlamentarizma. Eni zahtevajo popolno nadomestitev parlamentarizma z neposredno zakonodajo. Drugi gredo še dalje; ker spoznavajo, da

sta v moderni državi politika in parlamentarizem neločljivo združena, obsojajo sploh sleherno politično delovanje. To zveni sicer zelo revolucionarno, v resnici pa ni nič drugega kakor razglasitev bankrota spodnjih razredov.

Proletariat stoji nasproti parlamentarizmu v ugodnejšem stališču kakor kmetje in malomeščani. Videli smo že, kako dviga moderna produkcija proletariat nad banavzevstvo, kako vzbuja v njem žejo po znanju in razumevanju celokupnosti pojavov in velikih vprašanj splošnega pomena. Že vsled tega stoji kot politik nad malomeščanom in kmetom. Lažje razumeva strankina načela, nagiblje se k principielni politiki, ki ni pod vplivom trenutnih razpoloženj, osebnih ali krajevnih interesov. Življenski pogoji, v katerih se nahaja, ga pa tudi prisilijo, da se združi s svojimi sodrugi v velikih množicah in z njimi složno nastopa. Njega življenski pogoji zbude v njem strogo disciplino, ki pa jo od svojih predbojnikov prav tako zahteva, kakor jo drugi od njega. Delovanje v svrhu proletarskih organizacij in delovanje v njih samih je izvrstna parlamentarna šola, ker navadi na parlamentarne oblike, izobrazijo govornike, poznavatelje zakona in organizatorje.

Proletariat zategadelj lahko — kar je že dokazal, kakor v Nemčiji najbolje vedo — ustanovi lastno od drugih razredov neodvisno stranko, kar se doslej ni posrečilo ne kmetom ne malomeščanom in kar se jim najbrže tudi nikjer in nikdar ne bo posrečilo; umeje tudi prav dobro nadzorovati svoje zastopnike in jih ohraniti uslužne svojim interesom*; in slednjič je v njega lastnih vrstah vedno več ljudi, ki so zmožni, da ga kot poslanci uspešno zastopajo v parlamentu.

Kjer se proletariat udeležuje bojev za parlament, zlasti volilnih bojev, in bojev v parlamentu kot samozavesten razred, začena tudi parlamentarizem spreminjati svoje prvotno bistvo in preneha biti zgolj sredstvo za gospodstvo buržvazije. Ravno ti boji se skažejo za najmogočnejše sredstvo, da se še indiferentne plasti proletariata razgibajo, da se jim vlije zaupanje in veselo upanje; skažejo se za najmogočnejše sredstvo, da se različne proletarske plasti vedno krepkeje strnejo v enoten delavski razred, in slednjič za najmogočnejše sredstvo, ki zdaj razpolaga proletariat, vplivajo na državno oblast v svojo korist in ji v vročem boju izpulijo tiste koncesije, ki se po merilu razmer sploh dajo tisti čas priboriti; skratka, ti boji so najuspešnejši vzvodi, da dvignejo proletariat iz njegovega gospodarskega, družabnega in moralnega ponižanja.

Delavski razred torej ne le da nima razloga opustiti parlamentarizem, ampak ima nepobiten razlog, da povsod kar najodločneje dela za ojačenje parlamenta nasproti državni upravi in za ojačenje svojega zastopstva v parlamentu. Poleg koalicijske pravice in tiskovne svobode je splošna, enaka volilna pravica življenski pogoj za uspešnejši razvoj proletariata.

Strokovne zahteve.

Pod tem naslovom piše soodr. dr. Adolf Braun v junijski številki socialne revije »Der Kampf« o taktičnih vprašanjih v strokovnem boju. Kar pravi Braun v svojem članku o tem, kar včasih člani strokovnih organizacij stavijo kot zahtevo in o tem kar se more smatrati kot dosegljivo, bi morali vsi delavci pazno čitati in si dobro zapomniti. Soodr. Braun piše:

* Morda bi utegnil kdo postaviti tej trditvi angleške »delavske poslance« nasproti, ki so v parlamentu tolikokrat izdali angleški delavski razred; toda ti gospodje se nimajo zahvaliti za izvolitev vplivu vsega delavskega razreda, ampak vplivu cehovske, ošabne delavske aristokracije, ki se hoče povzdigovati nad proletariatom. Gospodje Broadhurst in tovariši so vedno delali v zmislu te aristokracije.

O načinu in višini zahtev je mnogokrat jako težavno doseči edinstvo. Samo ob sebi je umevno, da se želje lahko izgubijo v megleni daljavi, če smo le med tistimi, ki želijo. Seveda je zelo žalostno, če se mora mnoge zahteve označiti meglenim. One so često zelo skromne, če primerjamo življenske potrebe, ki za njimi stremimo, z življenskimi navadami gospodarskih močnejših družabnih slojev. Toda meglene morejo biti te zahteve, ker so — vkljub njih skromnosti — preveč oddaljene od dosedanjih delovnih pogojev, tako, da se jih ne more prej doseči, dokler jim niso prednjačile nekatere nadaljne pridobitve. Psihologično in moralno umljivo je, da se pri določitvi zahtev le prepogosto določa, kaj delavci želijo; žal pa se opušča v prvi vrsti potrebna vprašanja moči in gospodarski prevdarek, ali pa se ga potisne v ozadje, bo-li mogoče zahteve tudi v trenutku že doseči. Le prepogosto se opušča premotrivanje in preskušanje razmerja moči, oddaljo od stavljenega cilja in možnost uspeha. Pogostoma pa se tudi opušča razlikovanje med tem, kar je mogoče mirno ali le v boju doseči in zahtevami, ki jih v trenutku ni možno niti po najhujšem in najvstrajnejšem naporu doseči. Tu in tam se stavljenju zahtev opušča ozir na težkoče, ki so nasprotne uresničenju zahtev. Pri tem načinu zanemarjanja ozira na dejstveno razmerje moči učinkuje namen z močnejšimi agitatoričnimi sredstvi vplivati na delavce, ki bi se jih naj pripravilo do tega, da ustavijo delo. Tu in tam se izhaja iz ne posebno srečnega stališča, da se delavce, ki se jih hoče voditi v boj, obveže na to kar je teoretično želeto in ne na to, kar je v sedanjih razmerah le z naporom vseh sil dosegljivo. Marsikateri misli pri tem samo na to, kar ima opraviti današnji dan ter ne premisli, da mora ta taktika nujno dovesti do razočaranja in omalovaževanja zahtev, ki se jih ima v bodoče staviti. Ta način more v splošnem škoditi ugledu strokovnih organizacij in je — dosedaj na srečo le še v majhni meri — že povzročil te posledice. Morda je tudi fluktuacija v strokovnih organizacijah s tem v zvezi. Delavci lahko postanejo nezadovoljni, ker se po tedne trajajočem težkem boju izkaže kot nedosegljivo to, kar se jim je v prvih dneh boja označevalo kot neobhodno potrebno. Z vso eneržijo se mora potem delavcem razložiti, da se morajo zadovoljiti tudi z manjšimi uspehi, kot se jim je pri stavljenju zahtev označilo kot to, kar se mora brezpogojno doseči.

Neredko se stavi sporazumno s prizadetimi delavci za trenotek prenapete zahteve, ker so podjetniki vajeni vselej manj nuditi nego zahtevajo delavci. Brezdvomno je način barantanja in odbijanja, ki se ga poslužujejo podjetniki, ki sili delavce in njih zastopnike, da le-ti stavijo nekoliko višje zahteve, kot se jih v resnici namerava. Tako pride nezdrav in recimo odkrito, nesoliden moment — predvsem po podjetnikih in tajnikih njih organizacij — v strokovni boj, ki moti v enaki meri podjetnike kakor delavce in podaljša dobo boja, dočim se občutek zmago-slavlja nad uspehi ne more pojaviti v neskaljeni čistoti. Vsled tega ne vplivajo zmagoviti boji strokovnih organizacij z vso agitatorično močjo, njih uspehi učinkujejo premalo navdušujoče. Marsikatera velepomembna pridobitev ni tako močno ojačila organizacije kakor je bilo pričakovati, temveč je celo neredko povzročila nekako nezadovoljnost med strokovno organiziranimi delavci. Le prepogosto merijo delavci po končanem boju svoje uspehe po dosedanjih delovnih pogojih, temveč po zahtevah, ki se jih je izročilo zveznemu vodstvu, kjer se jih je moralo pristriči in se jih je že prikrajšane izročilo podjetnikom, a se jih v trenutnem razmerju moči še ni moglo popolnoma doseči.

Tem neugodnejši se nam kažejo uspehi — merjeni po zahtevah — čim dalje je trajal boj. Pogostoma pa je dolgotrajnost boja v učinku-

Priporočamo našim gospodinjam pravi :FRANCKOV:
kavni pridelek z tovarniško znamko :kavni mlinček:
iz zagrebške tovarne.

jočem razmerju z nemožnostjo dosege vseh stavljenih zahtev brez ostanka. Dolgotrajnost boja otežuje pogajanja, povzroča višanje bojnih stroškov zvez in vrhutega občutljive žrtve, ki jih morajo prinašati v boju se nahajajoči. Narasčajoče ogorčenje povzroči, da pogostoma podjetniki kakor delavci zamudijo trenotek, ki bi omogočil sporazum. Zahteve, ki so same ob sebi skoz in skoz pravične, a ob času boja še nedosegljive, podaljšajo mnogokrat dobo boja nad potrebno mero, onemogočajo tu pa tam sklepanje miru in vstvarjajo za več časa občutno izgubo moči ugleda strokovnih organizacij ter dovedejo do zmanjšanja zaupanja delavcev v strokovne organizacije. Nezažosten prevdarek pri stavljenju zahtev je v poedinih slučajih imel nepričakovano in za nemogočo smatrano posledico, da so marsikateri obrati in njih delavci bili za dolgo časa popolnoma odtegnjeni vplivu strokovnih organizacij.

Dopisi.

Siverić v Dalmaciji.

— **Prebujenje siveriških rudarjev.** Dne 9. junija je bil v vasi Tepluhu pri Siveriću dobro obiskan shod rudarjev, kateremu je predsedoval sodrug Ožegović iz Spljeta, poročal pa je o nalogah in pomenu strokovne organizacije v dveinpolurnem govoru sodrug Tokan iz Trbovelj. Da se pri tej priliki ni pozabilo na razmere, ki vladajo v siveriški bratovski skladnici ter na delovne in plačilne razmere sploh, je samoposebi razumljivo. Popisovati vse gorje, v katerem žive rudarji v Siveriću in Velusiću nam za enkrat ni mogoče, toda konstatirati moramo, da so te razmere grozne, neznosne. Delo za probujo delavcev je težko, posebno ker zna le malokateri izmed njih čitati; to neznanje pa je vsakemu napredku največja ovira. V zadnjem času kaže, da se širi zanimanje za organizacijo med rudarji, kar ni šlo s tiskom, to se polagoma dosega z živo besedo. Da ima premogokopna družba „Promina“ v siveriškem premogokopu pravcato zlato jamo, tega ni treba še posebej dokazovati. In baš iz tega vzroka, ker je ta družba obupni položaj delavstva v svoj prid na najbrezvestnejši način izrabljala, je začelo delavstvo spoznavati, da se mu godi krivica ter da mu ne ostaja nič drugega kakor združiti se v organizaciji. Spoznalo je, da je v dosedanem položaju posamičen rudar izročen na milost in nemilost svojim izkoriščevalcem in da je žoga v rokah tistih, ki na njegov račun bogate. Tako je prišlo, da se je tudi dalmatinski rudar pričel dramiti.

Velenje.

— **Rudarski shod.** Dne 23. junija se je vršil v gostilni gospe Vrabčeve v Pesjem rudarski shod, ki je z ozirom na tukaj vladajoče razmere precej bobro obiskan. Na mesto zadržanega sodruga Etbina Kristana je poročal na shodu soodr. Čobal iz Zagorja. Ker je napravil shod na vse navzoče jako dober vtis, je pričakovati, da bodo tudi sodrugi v smislu shoda izvršili vsa potrebna dela, ki so potrebna za ojačenje strokovne organizacije in pa za razširjenje našega dnevnika „Zarjo“.

Strokovno gibanje.

s **Ljudsko zavarovanje na Nemškem.** Vedno lepše se razvija naša bratska stranka na Nemškem, vedno širše je polje njene delavnosti. 17. junija je bilo deveto redno zborovanje centralnih zvez nemških konzumnih društev, ki se ga je udeležilo 1100 delegatov. Od avstrijskih konzumnih društev je bil navzoč sodrug dr. Renner. Na tem zborovanju je bila glavna točka: »Ustanovitev akcijske družbe za ljudsko zavarovanje s pomočjo nemških strokovnih in združnih organizacij.« O tem predmetu je referiral sodrug Adolf Elm. Iz njegovega pomembnega referata prinašamo v naslednjem kratko vsebino. V svojem govoru je očrtal najprej delovanje privatnih kapitalističnih zavarovalnic, posebno delovanje dveh »Friedrich Wilhelm« in »Viktoria« v Berlinu. Leta 1911. je bilo na Nemškem 8,3 milijonov zavarovalnih polic s 1730 milijonov mark zavarovanega kapitala. Od te vsote odpada 800 milijonov na »Viktoria« in več kakor 200 milijonov na »Friedrich Wilhelm«. Te družbe so varovale interese svojih akcionarjev odlično. »Viktoria« je imela 36 milijonov prebitka lansko leto in od tega prebitka je dobil ravnatelj Ger-

stenberg poleg svoje plače, ki znaša 36.000 mark, še 744.000 mark nagrade, sedem nadzorovalnih svetnikov je dobilo 150 tisoč mark in akcionarji 1.180.000 mark, dividenda je torej znašala 39 procentov. Akcionar je dobil dividendo od onega denarja, ki ga je družba stisnila nad mero od zavarovancev. Zavarovanci »Viktoria« dobe izplačano le polovico onega zneska, ki ga vplačujejo v gotovini, in pri »Friedrich Wilhelm« celo le 18 milijonov od 63 milijonov! Upravni stroški so vse previsoki. V zadnjih treh letih je porabila »Viktoria« več kakor 23,5 procentov vplačanih premij za upravne stroške in »Friedrich Wilhelm« še več. Obe družbi imata zato tako visoke prebitke, ker v zadnjih letih umrje vedno manj ljudi. Družbi zaračunata pri premijah mnogo višje upravne stroške, kakor je resnična potreba. »Viktoria« n. pr. 40 procentov namesto 23. Mi pa hočemo, da ljudsko zavarovanje izgubi kapitalistični značaj in da bo zgrajeno na solidarnosti, na veliki, varni podlagi. Ako nastopata strokovna in združna organizacija skupno, tedaj računamo lahko na tri milijone oženjenih moških, pri katerih je čut dolžnosti močno razvit in ki bodo vsled tega gotovo pripravljeni, da svoje zadostno ščitijo pred življenjskimi neizogodami. Ne obljubujemo zlatih gor, ali jamčimo za to, da izključuje temelj našega podjetja za vse čase kapitalistične izrodke. V našem ljudskem zavarovanju ni prostora za lakotne akcionarje in za ravnatelje, ki jim srce utriplje vroče za tanieme. Osnovni kapital akcijske družbe bo znašal 1 milijon mark, ki je že zagotovljen. (Viharno odobravanje.) Strokovne organizacije plačajo eno polovico, združne drugo, obe v gotovini. Načelstvo bo sestavljeno iz članov strokovnih in združnih organizacij. Samo z dovoljenjem načelstva pridejo lahko akcije v tujo posest, torej s temi akcijami ne bodo špekulirali na borzah. Najvišje obrestovanje bo znašalo 4 procenote. Čisti dobiček se porabi, po odbitku za rezervni fond, do zadnjega vinarja v korist zavarovancev. Protikapitalistični, demokratični značaj ljudskega zavarovanja izključuje, da bi izgubili zavarovanci le en vinar svojih vplačil. Upeljali bomo najraznovrstnejše panoge ljudskega zavarovanja. Ako kdo ne bo mogel plačevati v času brezposelnosti in bolezni, ne bomo tako neusmiljeno ravnali z njim, kakor ravnajo kapitalistične zavarovalnice. Upamo, da pričnemo z delovanjem v začetku leta 1913. Naše podjetje je zdravo, ker ga priklopimo že obstoječim. Oni, ki pobirajo prispevke za strokovne organizacije in konzumna društva, bodo proti mali odškodnini obenem s temi prispevki pobirali tudi zavarovalno premijo. — Nato je govoril še državni poslanec Bauer, ki soglašal v imenu generalne komisije strokovnih organizacij popolnoma s predgovornikovimi izvajanjmi. Bauer pravi, da bo novo podjetje največjega socialnega pomena in živ dokaz samopomoči strokovnih in združnih organizacij.

s **Mednarodni rudarski kongres za leto 1912.** Dne 8. julija se začne v Amsterdamu na Holandskem 23. mednarodni rudarski kongres, ki bo trajal štiri dni. Posvetovanja se bodo sukala okolo institucije delavskih nadzornikov, o poddržavljenju rudnikov, omejitvi pridobivanja premoga, ureditvi mezd, delovnem času, mednarodni stavki, stanovanjskih razmerah in eksmisijah, starostni in onemoglostni renti, zavarovanju, dveletni dobi med posameznimi kongresi. O kongresu bomo še poročali.

s **Petdesetletnica organizacije tiskarjev na Češkem.** V 114 strani obsegajočem zvezku objavlja centralna organizacija tiskarjev in črkolivcev svoje poročilo za leto 1911, kateremu je pridejan kratek zgodovinski pregled razvoja tiskarske organizacije od leta 1862 do jubilejskega leta 1912. Iz poročila posnemamo, da je imela ta organizacija v teku tega časa 4.984.050 kron dohodkov in 4.713.628 kron izdatkov. Koncem leta 1911 je znašalo premoženje 270.422 kron. Denarni promet je znašal 9.697.670 kron. Medtem ko je leta 1862 znašal prispevek samo 20 v, znaša sedaj K 180 na teden. Za podpiranje brezposelnih tovarišev obstoji posebni sklad v visokosti 73.121 kron. Poročilo nam vnovič kaže tiskarsko organizacijo kot vzor strokovne zveze. Z vso opravičenostjo so zrlji tiskarji na dan jubileja z velikim ponosom na krasno in plodono zgodovino svoje strokovne organizacije. — Rudarji posnemajmo tiskarje, v prvi vrsti postanimo vsi člani svoje Unije!

s **Rudarji, pozor pred sleparskimi kapitalističnimi agenti!** Iz Rünthe pri Hammu na Vestfalskem smo prejeli naslednje pisanje, na katerega opozarjamo rudarje v Trbovljah, Hrast-

niku in Št. Janžu: Odtu je odšel 6. t. m. slovenski rudar v spremstvu rudniškega uradnika v Trbovlje, Hrastnik in Št. Janž nabirat rudarjev in močnih delavcev sploh. Svarim rudarje v omenjenih krajih, naj se ne dajo zapeljati od sladkih besed agenta, ki jim bo obetal nebesa v rudniku Werne. V podkrepitev svojih zlaganih obetov bo kazal delavec tudi plačilno knjižico, češ kako dober zaslužek je tu. Ampak njegov zaslužek je samo bobneča reklama, zakaj splošno so zaslužki tu slabi, še slabši od zaslužkov po drugih rudnikih. Obeta se rudarjem tudi prosta vožnja, ampak tudi to je laž, ki jo je še pred kratkim spoznal transport rudarjev iz Trbovelj in Hrastnika. Pa še nekaj: rudniško vodstvo ne more trpeti organiziranih rudarjev, za slehrno malenkost jih brutalno kaznuje in odpušča. Obratni vodja se je že sam izrazil: »Rdečih psov ne morem trpeti!« Zato vam kličem: »Rudarji, ne dajte se zvabiti od lokavih obetov in pokažite vrata sleparskim agentom!«

Razne vesti.

r **Slavolok za stavkokaze.** Nekemu rudarju v Altenbohumu na Pruskem je prišlo na misel z ozirom na podlosti, ki so jih uganjali pri zadnjem rudarskem mezdnem gibanju krščanski socialci, postaviti slavolok, s katerega bi na čast stavkokazem bingljali star kruh, kože od slanice, krompir in glave slanikov. To niti ne bi bila tako slaba šala, toda stavkokazi so sveta opora kapitalistov in zato imajo varstvo pruske policije zagotovljeno. Stavkokazev ne smeš niti od strani pogledati, kaj še norčevati se iz njih. Ko je izvedlo sodišče v Bohumu za dotičnega moža, ki si je dovolil to šalo, ga je obsodila na mesec dni zavora. Pruska država in njeni stavkokazi so rešeni.

I. Jax & sin

Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo
bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.

**Konsumno društvo rudarjev
v Hrastniku**

priporoča

svojo bogato zalogo

**špecerijskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje
za otroke in odrasle.**

Vse po jako nizki ceni.

Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

**Priporočamo našim
-- gospodinjam --**

== iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani. ==

Izdajatelj in zalagatelj Ivan Tokan. — Odgovorni urednik Ignacij Sitter v Trbovljah. — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.